

Nyt fra historisk videnskab

ALMINDELIG HISTORIE

ALEKSANDR KAN: Skandinaviens historia. Moskva og Göteborg, Progress og Fram, 1981. 422 sider. 2.14 rubler.

Bogen er en oversættelse til svensk af forfatterens russisksprogede værk *Istorija skandinavskich stran (Danija, Norvegija, Švecija)*, der første gang udkom i Moskva i 1970, og som blev genudsendt i 1980 i en gennemset og udvidet udgave. 1970-udgaven er anmeldt i HT 12. rk. bd. VI (1972), s. 306 ff., og jeg skal derfor kun knytte nogle få kommentarer til den svenske udgave.

Bogen er skrevet som en lærebog for universitetsstuderende og – hvad der er nødvendigt i Sovjetunionen – godkendt som sådan af undervisningsministeriet. Forfatteren er overordentligt veludrustet til den opgave, han har sat sig: at give en oversigtsfremstilling af de tre skandinaviske landes historie. Hans overblik over den historiske udvikling er stort, og hans detailkendskab til mange emner forbløffende. Fremstillingen er (naturligvis) holdt inden for de i Sovjetunionen krævede ideologiske rammer, og der er rigeligt med Marx- og Lenincitater, også hvor de er helt uden relevans. Men der er tale om en solid og sober fremstilling, der formidler et væld af konkrete oplysninger. Den nye udgave er ført helt op til slutningen af 1970'erne, og både den politiske, økonomiske, sociale og kulturelle udvikling er beskrevet. Generelt bliver fremstillingen og analysen svagere, jo nærmere vi kommer nutiden, fordi der bliver flere og flere aktuelle politiske hensyn at tage i agt.

Jeg kritiserede i min anmeldelse i 1972, at litteraturlisten indeholdt for få af de relevante historiske værker og for mange irrelevante Marx- og Leninværker. Den samme kritik kan rettes mod denne udgave. Derimod har den svenske udgave fået et nyttigt personregister.

Bent Jensen

INGA ARNÖ-BERG & ARNE BJØRNSTAD (red.): Skansens hus och gårdar. Sthlm., Nordiska Museet, Skansen, 1980. 944 s. Ill.

Skansen i Stockholm er ikke alene verdens ældste moderne frilandsmuseum med en kulturhistorisk afdeling fra land og by, men omfatter også en dyrepark med hovedvægten lagt på nordisk fauna og er desuden nabo til en forlystelsespark. Ideelt set appellerer museet således til det publikum, som herhjemme søger til Frilandsmuseet i Sorgenfri, Den Gamle By i Århus, Zoologisk Have og Dyrehavsbakken, kort sagt hele det svenske folk. Skansen indtager således en helt enestående plads i svensk kulturliv med alle de muligheder, dette indebærer, og med alle de begrænsninger, der lige så sikkert følger med, og som i øvrigt heller ikke skjules i denne bog.

Med sit paperback-format og sin solide indbinding skulle »Skansens hus och gårdar« være den ideelle ledsager i museumsparken, men håndterligheden begrænses unægteligt af, at der er tale om en »mursten« på næsten 950 sider af kraftigt papir. Den indeholder bidrag fra 21 forfattere og er for væsentlige deles vedkommende genoptryk af den udsolgte 1.

udgave fra 1953. Når sidetallet er vokset så voldsomt, hænger det naturligvis sammen med museets forøgede bestand af bygninger, ligesom de forbedrede illustrationstekniske muligheder også har spillet en rolle, men mere afgørende har været, at man i højere grad end det var tilfældet med I. udgaven har ønsket ikke blot at beskrive bygningerne, men også at berette så meget som muligt om livet i og omkring gårde og huse. Denne ændrede holdning, hvor man snarere end at anskue museumsgenstandene som kulturelementer eller kulturprodukter interesserer sig for de kulturelle helheder, som de indgår i, skal utvivlsomt ses i sammenhæng med den udvikling inden for nordisk etnologi, som har fundet sted i samme tidsrum, først i Sverige og Norge og siden også i Danmark.

I et indledende afsnit gives et kort overblik over Skansens oprindelse og udvikling med hovedvægten lagt på de organisatoriske forhold og på de skiftende indsamlings- og rekonstruktionsprincipper, som museet har fulgt i tidens løb. Herpå følger en generel indføring i samlingen set i de tre klassiske etnologiske dimensioner, rum, tid og socialt niveau, og afsnittet afsluttes med nyttige oversigter dels over bygningsfunktioner og planløsninger og dels over en række bygningstekniske aspekter. Det er anm.s opfattelse, at man her har fundet en naturlig balance mellem den etnologisk forsvarlige beskrivelse og den alment forståelige fremstilling. De brede formuleringer betyder naturligvis, at en række spørgsmål må stå åbne, men da bogen trods sit omfang er let at finde rundt i, kan de i vid udstrækning besvares ved nærmere studium af bogens hovedafsnit, gennemgangen af de enkelte gårde og huse i »landsbyen« (ca. 400 s.) og i »bykvarteret« (ca. 300 s.), hvortil kommer en lidt kunstigt inddelt gruppe med bygninger fra »offentligt miljø«, hvis antal er blevet væsentligt forøget i 60'erne og 70'erne (ca. 90 s.). Det fremhæves, at beskrivelserne af de enkelte bygningskomplekser ikke er ensartede, men afspejler skiftende tiders museale principper (og de praktiske muligheder for at opfylde dem) og endvidere er afhængige af det kildemateriale, der er skabt og bevaret af og om de pågældende miljøer.

I en publikation som den foreliggende er billedmaterialet af største betydning, dels som videnskabelig dokumentation og dels om illustration til den løbende fremstilling, og bogen er overdådigt udstyret i så henseende. Anm. kunne dog for overblikkets skyld have ønsket sig et sverigeskort, hvor de enkelte bygningskomplekser var indtegnet i de tre dimensioner, rum, tid og socialt niveau, som der lægges så stor vægt på i fremstillingen, ligesom en angivelse af verdenshjørner på grundplanerne ville have lettet forståelsen af de enkelte planløsninger.

I det store og hele tilfredsstillende bogen de forskellige krav man normalt stiller til en publikation af denne art. Udgiverne har, som tidligere antydte, søgt at balancere mellem på den ene side den traditionelle respekt for den enkelte museumsgenstand og på den anden side interessen for de kulturelle og sociale helheder, hvori disse indgår. Men der er tale om en skrøbelig balance, og når det i forordet hedder, at det er et frilandsmuseums vigtigste opgave at levendegøre miljøerne, må det konstateres, at formålet kun delvis er opfyldt. Det har naturligvis noget at gøre med den førnævnte brist i kildematerialet, ligesom museets pladsmæssige forhold gør det næsten umuligt at bibringe museumsgæsterne et rimeligt indtryk af i alt fald visse af landbygningernes oprindelige omgivelser, men det skyldes også bogens anlæg. Når det i det generelle afsnit udtrykkeligt fremhæves, at der er tale om et valg mellem forskellige etnologiske problemstillinger, er det i sig selv både naturligt og prisværdigt, at et museum med Skansens baggrund giver en oversigt over byggetekniske aspekter, men hvis den vigtigste opgave virkelig er at drive miljøforskning, burde denne indfaldsvinkel i alt fald have været suppleret med andre.

En gennemgang af de enkelte museumsmiljøer kan forme sig som en række punktstudier i den variation af livsformer, hvormed skiftende tiders svenskere har mødt de natur- og menneskeskabte vilkår. Men stiller man det spørgsmål, hvad der egentlig har holdt det Sverige sammen, som museet har til opgave at bevare og illustrere, bliver denne bog svar

skyldig, selv om der flere steder, og navnlig i det generelle afsnit, er opræk til forklaringer på det samspil mellem store og små enheder og mellem korte og lange tidsforløb, som har givet udviklingen dynamik og skabt det Sverige, som vi kender i dag. En egentlig historisk redegørelse får vi ikke, og det er så meget mere at beklage i en tid, hvor »historiske« argumenter jævnligt bruges i debatten om lokalområdernes rolle i morgendagens samfund.

Jens Henrik Tiemroth

MIDDELALDER

LEXIKON DES MITTELALTERS. I. Aachen bis Bettelordenskirchen. München og Zürich, Artemis Verlag, 1977–1980.

Tre år, regnet fra den først udkomne fascikel, varede det, før den nye tysksprogede middelalder-encyklopedi i november 1980 udkom med den 10. og sidste fascikel i dens 1. bind. Lexikonet har i dette tidsrum allerede erhvervet en så tydelig profil, at brugeren begynder at vide, hvordan han skal benytte det, hvad han kan forvente af det, og hvad han ikke kan forvente. De principper, der formuleredes ved starten, er begyndt at tage empirisk form. Man noterer f.eks. den tydelige bestræbelse på at tilgodese ikke kun det kristne Vesteuropa, men også Byzants, den jødiske og den islamiske middelalder. Det viser sig f.eks. i udvalget af personligheder, der får en kort biografi. Lexikonet består ikke kun af omfangsrige afhandlinger under de enkelte stikord, men vil også meddele grundlæggende data om et meget stort antal personer og enkeltfænomener på hver 10 til 15 linjer. Større afhandlinger, f.eks. Askese, bliver opdelt på et vesteuropæisk-kristent, et jødisk, og et islamisk afsnit – de tre åbenbaringsreligioner side om side. En anden mulighed bliver taget i brug f.eks. under Armut und Armenfürsorge: Efter en indledning om selve begrebet og fænomenet gennemgås særlige forhold i to specificerede områder. Det er måske en lille smule mærkeligt, at de to områder er jødedommen og Skandinavien, en disposition, der afslører, at man ser forholdene under et i hele det kristne Europa med undtagelse af Skandinavien, hvor det bliver fremført, at fattigforsorgen i princippet påhvilede familien (sp. 990). Her er det dog den i dette spørgsmål særdeles oplysende norrøne litteratur, der er årsag til særbehandlingen.

De danske og øvrige nordiske bidrag er endnu ikke ret talrige. Som stikord fremtræder enkelte danske byer, og norske historikere har fået lidt spalteplass til stikordet Bagler, væsentligt mere for Bergen, medens Ágrip ikke er beskrevet af en nordisk bidragsyder, heller ikke de nordiske forhold under det meget udførligt behandlede stikord Bauer, Bauerntum (sp. 1586–1589). Omend landskabslovene her bliver brugt som kilde til bondeforholdene i tidlig middelalder, fremgår det dog af henvisningerne, at senere bidrag skal behandle Danelag, Eid, Eriksgata, Flursysteme, Landskyld, Leding, Nachbarschaft, Odal, Thing, Wüstung – der skulle således blive mulighed for en skandinavisk indsats i følgende lexikonbind, hvis redaktionen udnytter de givne muligheder. Et af Danmarks største klostre, Antvorskov, er ikke kommet med som stikord – man må håbe på, at der er plads til Esrom, Sorø og Odense; i stedet er en nøgleartikel som Benediktiner, Benediktinerinnen særdeles udførlig, og her har Thelma Jexlev fået en spalte til at beskrive benediktinerne i Skandinavien. Geografiske områdestikords opbygning kan ses af f.eks. artiklerne Aragón og Bayern. Men mindst lige så væsentlige er de abstrakte begreber, der også fremtræder som særlige stikord: begrebet Acquitas; den litterære genre Autobiographie; retsbegrebet Besitz/ possessio med henvisning til kommende stikord Gewere – man erindrer sig her Ole Fengers behandling af begrebet *I være have* inden for rammerne af Middelalderbyprojektet for nylig;